

Közép-európai közvélemény:

A szegénység percepciója a visegrádi országokban

A Central European Opinion Research Group
(CEORG) havi rendszeres közvéleménykutatása

2000. június

CEORG – Central European Opinion Research Group

A Közép-Európai Közvéleménykutató Társulás (Central European Opinion Research Group, CEORG) három közép-kelet-európai ország, Csehország, Magyarország és Lengyelország egy-egy, társadalom- és közvéleménykutatással foglalkozó intézetének közös vállalkozása. A közös intézmény 1999. január 1. óta működik. Alapítói:

IVVM – Institut pro výzkum veřejného mínění (Csehország)

TÁRKI – Társadalomkutatási Intézet Rt. (Magyarország)

CBOS – Centrum Badania Opinii Społecznej (Lengyelország)

Az együttműködés keretén belül minden hónapban egy, a három országban azonosan megfogalmazott, négy-öt kérdésből álló blokk kerül az Omnibusz kérdőívekre. A kérdések minden hónapban egyetlen témára vonatkoznak. A témák között találunk olyanokat, melyek periódikusan, féléves vagy éves gyakorisággal megkérdezésre kerülnek. Így félévente mindhárom országban, a felnőttkorú lakosságot reprezentáló minta tagjait arra kérjük, értékeljék saját anyagi helyzetüket és az ország gazdasági állapotát, illetve megkérdezzük őket várakozásaikról is ezen a két területen. Ezzel egyidőben azt is tudakoljuk, miként vélekednek saját országuk kormányának és az ellenzéknek a legutóbbi parlamenti választások óta eltelt időszakban kifejtett tevékenységéről, valamint a demokrácia állapotáról. Éves gyakorisággal érdeklődünk a három ország lakosainak a NATO-tagsággal és az európai uniós csatlakozással kapcsolatos véleményéről. A nem állandó kérdések között a legkülönbözőbb, a társadalomkutatás szempontjából releváns témakörök szerepelnek. Az ily módon rendelkezésre álló adatok alapján gyorsjelentések és publikációk készülnek.

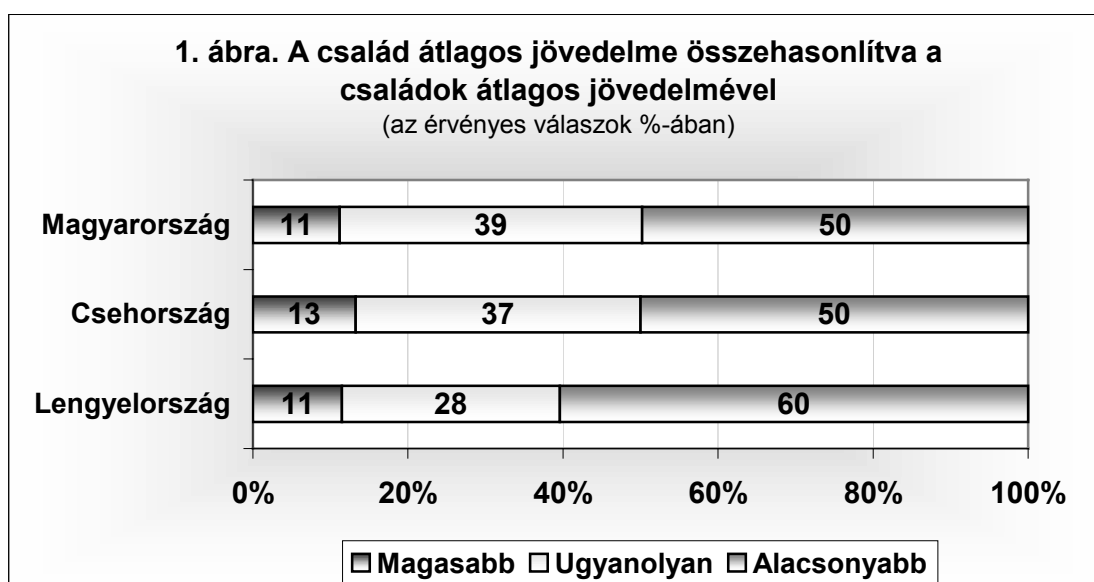
Az adatfelvételtől

Az adatfelvétel mindhárom országban személyes megkérdezés révén, az egyes országok felnőttkorú lakosságát nem, életkor, iskolai végzettség és lakóhely szerint reprezentáló mintán készül. A mintanagyság Csehországban 1000-, Magyarországon 1500-, Lengyelországban 1100 fős. Az adatok elemzéséből minden hónapban gyorsjelentés készül.

A szegénység percepciója a visegrádi országokban

A 2000. júniusi adatfelvétel során kérdéseket tettünk fel a szegénység témakörében a három visegrádi országban, ugyanabban az időszakban és azonos módon. Arra voltunk kíváncsiak, miként látják a három ország polgárai saját háztartásuk, családjuk jövedelmi helyzetét, miként értékelik jövőbeli kilátásaikat és mekkorának érzékelik a szegénységet saját társadalmukban.

Először arra kértük a három ország lakóit, helyezték el családjukat egy ötfokú skálán, aszerint, hogy jövedelmi helyzetüket milyennek ítélik az adott ország családjainak átlagos jövedelméhez képest. Az összehasonlító adatok azt mutatják, hogy a magyar és a cseh adatok megoszlása statisztikai értelemben nem különbözik egymástól. Az érvényes választ adók fele alacsonyabbnak, valamivel több, mint egytizede jobbnak, a fennmaradó közel kétötöd pedig ugyanolyannak ítéli saját családja jövedelmi pozícióit, mint az országos átlag. A lengyelek véleménye ettől egy kicsit eltér, háromötödük szegényebbnek tartja saját családját egy átlagosnál. A helyzetüket az átlagosnál jobbnak ítézők arányában viszont nem mutatkozik különbség a magyar és a cseh válaszokhoz viszonyítva.

A relatív jövedelmi helyzet értékelése után arra is kíváncsiak voltunk, hogy az emberek milyenek látják abszolút helyzetüket, a napi fogyasztás tükrében. Az adatok azt mutatják (1. táblázat), hogy Lengyelországban (8%) kétszer akkora a saját bevallásuk szerint az alapvető szükségletek alatt fogyasztók aránya, mint Csehországban (4%), a magyarországi adatok inkább a csehekéhez állnak közelebb (5%). A skála másik végén egyrészt azt láthatjuk, hogy a luxusfogyasztók aránya a cseh és lengyel mintában éppen csak érzékelhető, a magyarban pedig egyáltalán nem találkozhatunk velük, másrészt a magukat jó anyagi körülmények között élők tartók aránya Magyarországon a legalacsonyabb (10%), a lengyelországiak fele és a csehországiak egyharmada. Konzolidált, ám nem különösebben jó körülmények között élők tartja magát a magyarok (55%) és a csehek (57%) többsége és a lengyelek közel fele (45%). Összességében azt mondhatjuk, hogy mind relatív, mind

pedig abszolút értelemben a csejek között találjuk a legkevesebb, a lengyelek között pedig a legtöbb saját magát szegénynek mondót.

Ha megvizsgáljuk a kétfajta helyzetértékelés kapcsolatát a magyar adatok esetében, azt találjuk, hogy ez a kapcsolat nagyon erős, ám korántsem függvénytörő. Így például azok többsége, akik sokkal alacsonyabbnak tartják jövedelmüket az átlagosnál, saját bevallása szerint szerényen él, ám napi fogyasztási szükségleteit ha nehezen is, de ki tudja elégíteni, további egyötöd pedig közepesen élőnek mondta magát. Szintén közepesen élőnek, nagyobb értékű fogyasztási cikket csak előzetes takarékoskodás után vásárolni képesnek mondta magát az átlagnál valamivel nagyobb jövedelemmel rendelkezők 80%-a.

1. táblázat. Az alábbi állítások közül melyik illik leginkább az Önök háztartására? (az érvényes választ adók százalékában)

	Magyarország (N=1524)	Csehország (N=1040)	Lengyelország (N=1098)
Nagyon szegényen élünk, még alapvető dolgokat sem engedhetünk meg magunknak	5	4	8
Szerényen élünk, minden nap meg kell gondolni, mire költünk	37	28	39
Közepesen élünk, a napi kiadásokra telik, de ha drágább dolgokat akarunk venni, arra már össze kell gyűjteni a pénzt	55	57	45
Jól élünk, sokat megengedhetünk magunknak, különösebb takarékoskodás nélkül	3	10	7
Nagyon jól élünk, luxus kiadásokat is megengedhetünk magunknak	0	1	1
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	1	n.a.	n.a.

*Az összes megkérdezett százalékában

A saját jövedelmi helyzet értékelésének részei lehetnek a jövőre vonatkozó kilátások is. E várakozások feltárása céljából arra kértünk minden válaszadót, hogy a 2. táblázatban is olvasható állítások közül válassza ki azt, amelyik a leginkább illik háztartására. Az eredmények meglehetősen egységesek a három ország összehasonlításában. Kisebb – és az előző eredményekkel összecsengő – hangsúlyeltolódásokkal ugyanazokat az adatokat olvashatjuk a táblázat soraiban. A csehek között a legmagasabb (16%), a lengyelek között pedig a legalacsonyabb (11%) azok aránya, akik bizonyosak anyagi boldogulásukban. Éppen fordított a helyzet a szegénységtől félők és annak bekövetkezére számítók tekintetében. Arányuk a lengyelek között a legmagasabb (18%) és a csehek között a legalacsonyabb (12%). Megközelítőleg ugyanannyian – a válaszadók egyharmada-kétötöde – vannak mindhárom országban olyanok, akik félnek a szegénységtől, de a közeljövőben ennek bekövetkeztére reálisan nem számítanak, és olyanok, akik nem félnek a szegénységtől, de anyagi helyzetük romlására számítanak.

2. táblázat. Az alábbi állítások közül melyik illik leginkább az Önök háztartására? (az érvényes válaszok százalékában)

	Magyarország (N=1524)	Csehország (N=1040)	Lengyelország (N=1098)
Biztos vagyok benne, hogy boldogulunk anyagilag	13	16	11
Nem félek a szegénységtől, bár aggódom, hogy az anyagi helyzetünk romlani fog	35	39	33
Félek a szegénységtől, de azért úgy hiszem, meg tudjuk oldani az anyagi gondokat	37	32	37
Félek a szegénységtől, s nem tudom, hogyan tudjuk megoldani az anyagi gondokat	16	12	18
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	1	3	1

*Az összes megkérdezett százalékában

Legvégül arra kértük a válaszadókat, hogy becsüljék meg, 100-ból hány igazán szegény ember van országukban. E becslések alapján a szegénység mértéke Lengyelországban a legnagyobb, ahol a megkérdezettek szerint öt emberből kettő igazán szegény. Magyarországon minden harmadik, Csehországban pedig minden ötödik embert tartottak igazán szegénynek a válaszadók. Magyarországon a bizonytalan választ adók és a válaszmegtagadók aránya 9% volt, lényegesen magasabb, mint a másik két országban.

3. táblázat. Véleménye szerint 100 ember közül hányan igazán szegények ma az Ön országában?

	Érvényes válaszok száma	Az érvényes válaszok átlaga	Az érvényes válaszok módusza	Nem tudja, nem válaszolt (%)*
Magyarország	1384	35	30	9
Csehország	1028	21	10	1
Lengyelország	1096	43	50	0

*Az összes megkérdezett százalékában

2. ábra. Hány igazán szegény ember van országában?
(100 főre vetítve)

